

Міністерство освіти і науки України

Державна наукова установа «Інститут модернізації
змісту освіти»

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

Установа адукацыі «Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М.
Машэрава»

Гістарычны факультэт

Кіровоградський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка

Київський університет імені Бориса Грінченка

**Актуальні проблеми методики навчання
історії, правознавства та суспільствознавчих
дисциплін**

Випуск 8

Харків – 2016

активной гражданской позиции. Представлены материалы из опыта работы учителя по этому направлению.

The article in question on the organization of a summer educational practice in schools with a view to establishing a culture of law students and active citizenship. Presents materials from the teacher's experience in this area.

Key words: law school, human rights, justice, tolerance.

УДК 37.016:34

Микитюк С.О., доцент кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

У статті звертається увага на різноманітні методики викладання правових дисциплін. Визначено, що методика викладання, з одного боку сприяє розробці певних алгоритмів викладацької діяльності, з іншого – вдосконаленню і систематизації знань студентів у галузі права. Підкреслено прогресивну роль і значення методик викладання правових дисциплін у загальній системі вищої освіти.

Ключові слова: методики викладання, метод інтерв'ювання, інноваційні методики.

Модернізація та підвищення якості вищої освіти України у контексті європейської інтеграції є актуальною проблемою сьогодення. Створення ефективного освітнього середовища у вищих навчальних закладах відбувається через прогресивні нововведення, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання, зокрема впровадження нових методик викладання правових дисциплін у вищій школі.

Розкриття окремих методологічних аспектів і загальнотеоретичних основ процесу навчання має місце в роботах А. М. Алексюка, Л. П. Вовк, В. О. Глузмана, С. Т. Золотухіної, О. М. Іонової, О. М. Микитюка, О. В. Попової,

М. Г. Стельмаховича, О. В. Сухомлинської та інших.

До окремих питань викладання правових дисциплін у вищій школі зверталися Н. Артикуца, В. Бігун, А. Галай, Н. Крестовська, М. Савчин, І. Сенюта, Р. Стефанчук та інші. Серед зарубіжних науковців можна назвати: Говард Кац, Сьюзан Беккер, Дуглас Уейлі, Джеральд Ф.Гесс, Стівен Фрідланд та ін.

Однак, роль і значення методик викладання правових дисциплін розкрито недостатньо.

Основною метою статті є розкриття ролі і значення різноманітних методів викладання правових дисциплін у вищій школі. Досягнення цієї мети передбачає виконання низки завдань: –

проаналізувати особливості історії запровадження різних методик викладання у вищій освіті; – охарактеризувати найбільш ефективні методики викладання правових дисциплін; – розкрити роль і значення сучасних методів викладання права.

Процес навчання пов'язаний з використанням певних способів, прийомів, завдяки яким студенти опановують нові знання, розвиваються розумово, у них формуються необхідні для пізнавальної діяльності особистісні якості. Для позначення сукупності цих способів використовують поняття «метод» (грец. *methodos* – спосіб пізнання, шлях руху до істини). Водночас він є і сукупністю приписів, вимог, принципів, які регламентують процес вирішення конкретного завдання.

Відповідно, терміном «методика» необхідно позначити конкретні принципи, форми та засоби використання методів, за допомогою яких здійснюється більш глибоке пізнання різноманітних педагогічних проблем та їх розв'язання. В порівнянні з методологією методика вирішує тактичні проблеми – розробляє певні алгоритми дослідницької діяльності в конкретних умовах, з конкретним педагогічним об'єктом, використовуючи певну систему засобів, тощо [1, с. 354].

В історії викладання юридичних дисциплін відомо кілька десятків методик навчання основам юриспруденції. Достатньо

згадати, наприклад, Болонську школу права, відому також під назвою глосатори, основною методикою якої було використання методу тлумачення джерел римського права. Глосатори тлумачили правові поняття, робили пояснення, коментарі, зауваження (т. зв. глоси) на полях і між рядків законодавчого тексту або у глосаріях (тлумачних словниках).

У другій половині XIX століття відомий громадський діяч, науковець М. Пирогов вимагав від викладачів спонукати студентів до активної діяльності і рекомендував «сократівський спосіб навчання у вигляді бесід». Він полягав у тому, що студенти під керівництвом викладача обговорювали основні питання науки, і не тільки відповідали, але і ставили запитання, висловлювали думки, заперечували. «Нема сумніву, – запевняв М. Пирогов, – що застосування цього способу навчання в університеті (бесід) дало б більше матеріалу для роздумів і сприяло б самостійному засвоєнню науки студентами» [2, с. 156].

Особливо активно різні методики викладання у вищій школі кінця XIX – початку XX століття почали застосовувати із запровадження у систему викладання, окрім лекційних, практичних занять. Так, вже у період з 1860-1879 років XIX століття радою Імператорського Харківського університету було прийнято положення про практичні заняття, яке встановлювало різні форми і методи їх проведення: доповіді студентів, складання

письмових документів, вивчення і пояснення джерел у бесідах під керівництвом викладача. Використання методів викладання залежало від особливостей науки і визначалось факультетом. На юридичному факультеті, як правило, проводились практичні заняття з цивільного права і кримінального судочинства, які полягали у вивченні і поясненні джерел права, розв'язанні практичних казусів [3, с. 67 – 69].

Сучасна методика навчання має багатий арсенал різноманітних способів, прийомів і засобів навчання, які можна класифікувати за різними критеріями. Проте найбільш прийнятною виявилася класифікація, побудована на дієвому підході до навчання. Згідно з нею існують методи: а) які забезпечують опанування навчального предмета (словесні, візуальні, практичні, репродуктивні, проблемно-пошукові, індуктивні, дедуктивні); б) які стимулюють та мотивують навчально-наукову діяльність (навчальні дискусії, проблемні ситуації, ділові ігри, творчі завдання, пошук і дослідження, експерименти, конкурси, вікторини тощо); 3) методи контролю і самоконтролю у навчальній діяльності (опитування, залік, іспит, контрольна робота, тестові завдання, питання для самоконтролю та ін.).

Останнім часом, все активніше звертаються до інноваційних методів навчання у вищій школі. Так, Н. Артикуца у своїй статті приходить до висновку, що сутність

цього явища у вищій освіті можна сформулювати доволі лаконічно: Інновації – нововведення на основі досягнень науки, освіти, передового педагогічного та управлінського досвіду, покликане стимулювати розвиток прогресивних і високоефективних освітніх технологій.

До таких інноваційних методів Н. Артикуца відносить: – аналіз помилок, колізій, казусів; – аудіовізуальний метод навчання; – брейнстормінг («мозковий штурм»); – «дерево рішень»; – ділова (рольова) гра (студенти перебувають у ролі законодавця, експерта, юрисконсульта, нотаріуса, клієнта, судді, прокурора, адвоката, слідчого); – «займи позицію»; – коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників; – майстер-класи; – метод інтерв'ю (інтерв'ювання); – PRES-формула (від англ. Position – Reason – Explanation or Example – Summary); – публічний виступ; – робота в малих групах; – тренінги індивідуальні та групові (як окремих, так і комплексних навичок) та інші [4, с. 14–15]. Слід зазначити, що іноземні науковці наголошують, що під час викладання права бажано застосовувати методики, які спонукають студентів до дії, пробуджують бажання звернутися до законодавства і перевірити власну позицію, активно готують до майбутньої професійної діяльності. Наприклад, метод інтерв'ювання доволі активно використовується при викладанні права у зарубіжних країнах і його

розвиток призвів до утворення декількох технік його проведення (або етапів).

Взагалі, термін «Інтерв'ювання клієнта» отримав міжнародне визнання: юристи всього світу під інтерв'юванням клієнта розуміють бесіду юриста з клієнтом з метою отримання від нього інформації, яка має правове значення.

Основними завданнями інтерв'ювання є:

1.Отримати повну інформацію з проблеми клієнта.

2.Отримати інформацію про клієнта: його інтелект, психологічний стан.

3.Справити позитивне враження.

Для проведення інтерв'ювання юрист – початківець повинен володіти наступними професійними навичками:

- створити обстановку взаєморозуміння та взаємоповаги,
- уміння слухати,
- задавати запитання,
- управляти бесідою,
- вести записи,
- розмежовувати та аналізувати інформацію,
- завершити бесіду

Основні етапи інтерв'ювання можна представити у вигляді таблиці.

Таблиця 1.1.

Етапи проведення інтерв'ювання.

Назва етапу	Зміст етапу	Способи реалізації
Підготовка до інтерв'ювання	Забезпечення неформальної обстановки. Збирання попередньої інформації . Підготовка до професійної бесіди .	Вчинення певних дій направлених на правильну організацію місця проведення інтерв'ювання, збирання попередньої інформації, підготовки до професійної бесіди, забезпечення конфіденційності
Перший контакт з клієнтом	Встановлення взаєморозуміння і довіри.	Взаємні вітання, знайомство. Встановлення контакту через розмову з використанням вербальних і невербальних методів.
Вияснення характеру проблем, які стоять перед клієнтом	Отримання інформації від клієнта з метою вияснення характеру правових проблем клієнта.	Вільна розповідь клієнта. Активне слухання. Ведення записів. Усунення прогалин в інформації шляхом постановки запитань.).
Завершення інтерв'ювання	Підведення резюме та прогнозування ситуації	Формулювання правових проблем клієнта та передбачення перспективи їх вирішення. Отримання згоди клієнта на ведення справи або підготовку

		правового документу. Обговорення фінансових питань
Розробка ефективного плану дій	Викладення наступних дій які повинні вчинити клієнт та юрист.	Погодження плану дій. Попередні поради Домовленість про наступну зустріч. Завершення зустрічі. Прощання

Отже, проведення інтерв'ювання дає змогу студентам отримати такі практичні навички, як: – загальні правила проведення розмови з клієнтом; – ознайомлення з документами, які є у справі; – розв'язання практичної ситуації на основі законодавства; обговорення можливості майбутньої співпраці.

Таким чином, сукупність прийомів, способів пізнання – методик викладання, які використовуються в процесі навчання, зокрема правових дисциплін, з одного боку значно розвивають і вдосконалюють сам процес навчання, з іншого – сприяють вдосконаленню, систематизації знань студентів з правових дисциплін, активізують діяльність студента щодо обробки, аналізу, оцінки правової інформації і впливають на організацію їх дослідницької діяльності.

Джерела та література

1. Методи, форми та інтерактивні технології навчання в кредитно-модульній системі організації навчального процесу. /С. М. Гончаров // Інтеграція в європейський освітній простір:

здобутки, проблеми, перспективи: монографія / За заг.ред. Ф. Г. Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 560 с. – (Серія «Євроінтеграція: український вимір»; Вип.16), С.353 – 362.

2. Пирогов Н. И. Сочинения: в 2-х томах/ Н. И. Пирогов – Киев: Пироговское т-во, 1910. – Т. 1– 962 с.

3. Юридический факультет Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805 – 1905) / Под. ред. М. П. Чубинского и Д. И. Багалея; Вступ. ст. Т. Г. Павловой. – Х.: Изд-во САГА, 2007. – 15.

4. Артикуца Н. В. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті // Інноваційні технології у вищій юридичній освіті – К.: Стилос, 2005. – с. 3 – 25.

5. Katz, Howard and O'Neill, Kevin Francis, Strategies and Techniques of Law School Teaching: A Primer for New (and Not So New) Professors (June 29, 2009). This article is now available as a book from Aspen Publishers, Inc. (2009)..

В статье обращается внимание на разнообразные методики преподавания правовых дисциплин. Обозначено, что методика преподавания, с одной стороны содействует разработке четкого алгоритма преподавательской деятельности, с другой – усовершенствованию и систематизации знаний студентов в сфере права. Подчеркнуто

прогрессивную роль и значение методик преподавания правовых дисциплин в общей системе высшего образования.

Ключевые слова: методика преподавания, метод интервьюирования, инновационные методики.

In the article the main attention is paid to different methods of teaching law disciplines. It is marked that, on the one hand, methods of teaching assist the development of the exact algorithm of teaching and, on the other hand, they help to improve and systematize students' knowledge in the law system. The progressive role and the sense of teaching law disciplines in general system of high education is emphasized.

Keywords: methods of teaching, method of interviewing, innovation methods.

УДК 340.130.24

Письменицький А. А., доцент,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри права Мелітопольського
державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ТЕОРІЇ ЮРИДИЧНИХ САНКЦІЙ

Стаття присвячується розкриттю тенденції становлення в сучасній теорії деліктів нового різновиду юридичних примусових заходів, що характеризується як інформаційно-правова відповідальність. Автором на основі прикладів імплементації в національну систему права інструментів європейського законодавства та на прикладах вітчизняної юридичної практики виокремлюються ознаки інформаційно-правових санкцій. Такий примусовий вплив на суб'єктів інформаційних відносин в сучасних умовах обумовлений, зокрема, потребою захисту національного інформаційного простору. Крім того, такі юридичні механізми будуть сприяти переведенню декларативності проголошеного державою права на інформацію у реальний стан цивілізованої інформаційної свободи суб'єктів суспільних відносин.

Ключові слова: інформаційно-правова відповідальність, інформаційно-юридичні санкції, право на інформацію, інформаційна свобода, інформаційно-правові обмеження.

Сучасне інформаційне право набуває від цілого комплексу інших галузей певні правові інститути, в тому числі й інститут інформаційно-правової відповідальності, що формується з норм, які розташовані в адміністративному, цивільному, кримінальному праві та в самому інформаційному праві і відповідно інформаційному законодавстві. З одного боку це дає додаткових

підстав відносити інформаційне право до комплексної галузі права. З другого – це підтверджує неможливість розірвання тісних взаємозв'язків між різними галузями права і законодавства. Логічно передбачати, що головна мета інформаційно-правової юридичної відповідальності – максимальний захист та відновлення порушеного права на